

Інеса Бабенко
(м. Горлівка)

Історія визначення «обдарованості» та «таланту» в дослідженнях американських вчених.

На сьогоднішній день не існує єдиного універсального, визнаного та прийнятого всіма дослідниками визначення поняття «обдарованість». Обдарованість є складним та багатограним явищем, якому не можливо дати чітке визначення. Саме з цієї причини існує багато підходів та визначень поняття «обдарованість». Розв'язання проблеми визначення обдарованості неможливе без ознайомлення з досвідом попередніх поколінь, адже це дозволяє ознайомитись з поглядами багатьох дослідників щодо визначення обдарованості, проаналізувати здобутки численних дослідників у різні епохи.

Метою цієї статті є показати історію вивчення таких понять як «обдарованість» та «талант». В цій статті будуть хронологічно надані визначення понять «обдарованість» та «талант», та значення цих визначень в історії дослідження проблеми обдарованості., а також будуть проаналізовані теоретичні моделі обдарованості, які були розроблені в історії вивчення цієї проблемі в США.

Протягом століть різноманітні терміни використовувались для найменування незвичайних дітей. Такі вчені як: В. Хілдрет, Т. Генрі та інші, у своїх роботах, призначених аналізу цього питання, зазначали, що в педагогічній практиці до початку ХХ століття термін «кмітливий» частіше за все використовувався як антонім до слова, щ позначає «глупий». Також широко використовувався вислів «шкільна кмітливість». Іноді таких дітей називали «особливо розумними», «діти з незвичайним інтелектом» та «ненормально розумними». Хоча й термін «обдарована дитина» не використовувався широко до 1917 – 1918 років, однак він зустрічається в деяких доповідях ще в 1912 – 1913 рр.

Першим, хто визначив термін «обдарований» (“*gifted*”) як стандартне визначення надзвичайним здібностям, був Гай М. Віпл (Guy M. Whipple). Він вже у 1924 році чітко визначив, що «...обдарованим є той, хто володіє високими розумовими

здібностями та має академічні досягнення, які визначають природу обдарованості». [3].

Однією з перших спроб вивчення обдарованості стала двофакторна теорія **Ч. Спірмена** (C. Spearman) (1904, 1927). Він стверджував, що будь-яка інтелектуальна діяльність містить єдиний загальний фактор, який називається генеральним (g) та багато специфічних, або S – факторів, які притаманні тільки одному виду діяльності. Згідно цієї теорії фактор «g» проявляється в усіх здібностях та по наявності є єдиною підставою для передбачення поведінки особистості в різних ситуаціях. При подальшій розробці своєї теорії Ч. Спірмен уточнює, що можливе існування проміжного фактора, не такого універсального як «g», але й не такого специфічного, як S – фактор. Такий фактор притаманний тільки частині діяльності, був названий груповим. [8]

В цей же час (з 1922 по 1926 рр) цією проблемою займався **Л.М. Термен** (L.M. Terman), який досліджував «Вчення про генетику геніїв» (1922). Ці вчення були спрямовані на те, щоб дізнатися які фізичні, розумові та особистісні якості характерні для обдарованих дітей, як окремого виду [10].

Пізніше **Літа С. Холінгворт** (Leta. S. Hollingworth) вивчала проблему обдарованості вже в 50х рр. минулого століття. Вона визначила обдарованих дітей, як таких, що «складають тільки 1 відсоток від неповнолітнього населення в основних розумових здібностях» [4]

В 1958 р. **П. Віті** (P. Whitty) запропонував, щоб визначення обдарованості було розширене та, щоб кожна дитина, яка потенційно може мати видатні здібності, вважалась обдарованою. [14]

У 1975 р дослідження таких вчених, як **Е. Торенс, С. Тейлор, Ф. Берон** та інш. допомогло переглянути сприйняття природи обдарованості та запровадити креативність, як складник обдарованості та таланту або, як вид обдарованості та таланту (1975). [1; 10; 12]

В 1978 р. **Дж. С. Рензулі** дав таке визначення обдарованості: «Обдарованість складається із взаємодії трьох базових груп людських особливостей – ці особливості знаходяться на високому рівні загальних здібностей, виконанні задач та креативності. Обдаровані та талановиті діти це ті, які володіють або здібні розвивати поєднання цих особливостей та використовувати їх в

будь-якій сфері людської діяльності. Діти, які мають очевидні ознаки або здібні розвивати взаємодію між цими трьома групами, вимагають велике розмаїття можливостей для навчання, яке відрізняється від звичайних програм.» [7]

Але існує найбільш відоме визначення дитячої обдарованості, яке приймається більшістю вчених, та на яке спираються під час виявлення обдарованих дітей в школах Америки. Воно було наведено в 1972 році в доповіді **С. Марленда** комітету освіти Конгресу США: *“Обдарованими й талановитими є ідентифіковані кваліфікованими спеціалістами діти, які мають видатні здібності до високого рівня виконання діяльності та які потребують для реалізації свого потенціалу диференційованих навчальних програм та (або) служб, які виходять за межі звичайної шкільної освіти. До цих дітей відносяться ті, хто демонструє досягнення та (або) потенційні здібності в одній або декількох наступних сферах:*

- загальні інтелектуальні здібності;
- спеціальні академічні здібності;
- творче або продуктивне мислення;
- лідерські здібності;
- візуальні та виконавчі види мистецтва;
- психомоторні здібності.” [6]

С. Марленд розрізняє дітей здібних до одного типу занять і дітей загально обдарованих; талант як здібність та як тенденцію до особистісного розвитку.

Результати дослідження сучасного стану психологічних трактувань феномену “загальна (розумова) обдарованість” дозволяє виділити випереджаючий інтелектуальний розвиток та здібності до творчості, як основній його характеристики. Першим, хто запропонував визначення «загальної обдарованості» був **В.С. Вард** (V.S. Ward). Він у 1975 р. визначив два види обдарованості: 1) *загальна обдарованість* – зазвичай виявляється в результатах тесту IQ; 2) *специфічні здібності (або талант)* [13]

Виникає питання, яка різниця між обдарованими та талановитими дітьми?

На це питання дав відповідь **Дж. Зеттел** (Zettel, J.). Саме він вперше у 1979 р. визначив різницю між обдарованими та талановитими дітьми: *«Обдарованими дітьми» є ті ... які наділені природно високими розумовими можливостями та які мають вроджені розумові здібності для потенційного інтелектуального*

досягнення та навчальних успіхів... «Талановитими» є ті діти, які ... продемонстрували надзвичайні таланти, схильність або здатність, видатні якості лідера послідовні надзвичайні прояви в механіці, якостях керівника, мистецтві виявлення думок, письмово чи усно, музиці, мистецтві, людських відносинах або в будь – якій іншій сфері людських діяльності.» [15]

Існує ще одне визначення двох інших вчених: **М.С. Робек** (M.C. Robeck,) та **Дж. С. Гован** (J.C. Gowan,), які встановили різницю між обдарованістю та талантом. З одного боку Робек згадує ієрархічну різницю: талановиті люди мають IQ – 130 – 145 балів, в той час коли обдаровані люди – 145 – 160. Ті ж, хто має вище результат вважається високо обдарованим. [8]. З іншого боку Гован визначає, що обдарованість та талант відповідно є вербальним та невербальним креативним потенціалом. [2] Але треба зазначити, що ця теорія не набула підтримки та не була прийнята іншими науковцями.

Можливо однією з найбільш відомих спроб визначення обдарованості є спроба **Дж.С. Рензуллі** (J.S. Renzulli) у 1978 - 1979. Він підкреслив дві основних проблеми, які, на його погляд, підлягали найбільшій критиці з-поміж інших, до визначення, яке було запропоноване Відділом Освіти США (мається на увазі доповідь Марленда, 1972).

Розглянемо цю теорію більш детально. По-перше, на думку Рензуллі, визначення, про яке йшла мова вище, ніяк не включає мотивацію. Однак, велика кількість досліджень обдарованих дітей та дорослих, підтверджує важливість цієї перемінної (мотивації) у визначенні креативної та продуктивної поведінки людини. По-друге, шість категорії обдарованості, які є у визначенні (загальні інтелектуальні здібності; спеціальні академічні здібності; творче або продуктивне мислення; лідерські здібності; візуальні та виконавчі види мистецтва; психомоторні здібності) не є «паралельними»: два з них (спеціальні академічні здібності і візуальні та виконавчі види мистецтва) виділяють сферу людської або загальної діяльності, де талант або здібності є явними; коли інші чотири взяті для того, щоб навпаки знизити приділення уваги цієї діяльності.

С. Джонсен у своїй праці «Виявлення обдарованих дітей: Практичний курс» дає таке визначення обдарованості: «Термін «обдарований та талановитий» використовується відносно учнів,

дітей та молоді, якщо ті демонструють високий рівень здібностей в галузях інтелекту, творчості, мистецтва або лідерства, або в окремих сферах навчання; якщо вони потребують додаткової підтримки від школи задля подальшого розвитку своїх здібностей [5].

Національна Асоціація обдарованих та талановитих учнів в США подає таке тлумачення обдарованості: «Обдаровані та талановиті учні це ті, які демонструють потенціал на високому рівні порівняно з іншими їх однолітками. Обдарованими є ті учні, які:

- показують високі інтелектуальні або творчі здібності;
- володіють надзвичайними лідерськими здібностями;
- мають успіхи в певних сферах навчання» [16].

Треба зазначити, що на сучасному етапі розвитку науки «обдарованість» переважно розуміється американськими дослідниками як «потенціал до досягнення на надзвичайно високому рівні у порівнянні з іншими людьми такого віку, навчання та соціального оточення».

Сьогодні група американських дослідників Дж. Гілфорд, Г. Гарднер, Р. Стернберг, Дж Рензуллі, С. Мареленд та ін. які працюють над створенням теоретичних концепцій обдарованості, в тому числі й над пошуком більш повного та точного визначення феномена «обдарованість», не прийшла до єдиного висновку.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Barron F. X. Creative person and creative process* / Barron F. X. – New York: Holt, Rinehart and Winston, 1969. – 134 p.
2. *Gowan J. C. The use of developmental stage theory in helping gifted children become creative // Issues in gifted education* / Eds. Gallagher J. J., Gowan J. C., Passow A. H., Torrance E. P. / Gowan J. C. – Ventura, CA: Ventura County Superintendent of School Office, 1979. – 75 p.
3. *Henry T. S. Classroom problems in the education of gifted children. National Society for the Study of Education. Part II* / Henry T. S. – Chicago: University of Chicago Press, 1920. – 125 p.

4. *Hollingworth L. S. Gifted Children: Their Nature and Nurture* / Hollingworth L. S. – New York: The Macmillan Company, 1926.

5. *Johnsen S. K. Identifying Gifted Children: A Practical Guide.* Title XIV, / Johnsen S. K. - Waco, TX: Prufrock Press, 2004 – P. 103 – 382.

6. *Marland D., Jr. Education of gifted and talented. Report to the Congress of the United States by the U.S. Commissioner of Education* / Marland D., Jr. – Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office, 1972.

7. *Renzulli J. S. What makes giftedness? Reexamining a definition* / Renzulli J. S. – Phi Delta Kappa, 1978. – N 60. – P. 180 – 184.

8. *Robeck M .C. Special class programs for intellectually gifted pupils* / Robeck M. C. – Sacramento, CA: California State Department of education / ERIC Document Reproduction Service N: ED 042271 / Robeck M. C., 1968.

9. *Spearman C. The ability of the man: Their nature and measurement* / Spearman C. – New York: Macmillan, 1927. – 464 p.

10. *Taylor C. W. Scientific creativity: Its recognition and development* / Taylor C. W., Barron F. – NYC: Wiley and Sons, 1963.

11. *Terman L. M. Mental and physical traits of a thousand gifted children. Genetic studies of genius. Vol. I* /– Stanford, CA: Stanford University Press, 1925. – 52 p.

12. *Torrance E. P. Torrance tests of creative thinking* / Torrance E. P. – Bensenville, IL: Scholastic Testing Service, 1966.

13. *Ward V. S. Basic concepts // Psychology and education of the gifted* / Eds. Barbe W. B. and Renzulli J. S. / Ward. V. S. – New York: Irvington Publishers, 1975. – P. 61 – 71.

14. *Witty P. Who are the gifted? // Education for the gifted, 57 Yearbook. National Society for the Study of Education. Part II* / Ed. Henry N. B. / Witty P. – Chicago: University of Chicago Press, 1958. – P. 41 – 63.

15. *Zettle J. State provisions for educating the gifted and talented // The gifted and the talented: Their education and development, 78 Yearbook of the National Society for the Study of Education* / Ed. Passow A. H. / Zettle J. – Chicago: University of Chicago Press, 1979. – P. 62 – 74.

16. 74th legislature of the State of Texas, Chapter 29, Subchapter D, Section 29.121